

39. Bölüm

COVID-19 PANDEMİ SÜRECİNDE KANSER HASTALARI VE PSİKOSOSYAL DESTEK

Aslı KAZĞAN KILIÇASLAN¹
Sevler YILDIZ²

GİRİŞ

2019 yılında Yeni Koronavirüs Hastalığı (COVID-19), yüksek bulaşıcılık ve ölüm oranlarının yanı sıra kitlesel korkuya ve maddi kayıplara neden olarak tüm dünyayı psikososyal olarak etkisi altına almıştır ⁽¹⁾. Bu hastalık, Hubei’de başlamasının ardından salgının yayılma hızı ve şiddeti doğrultusunda Dünya Sağlık Örgütü tarafından pandemi olarak ilan edilmiştir ⁽²⁾. Hastalığı kontrol altına alabilmek için maske takmak, sık sık el yıkama şeklinde bireysel hijyen kurallarının dışında ⁽³⁾ çoğu ülkede sokağa çıkma yasakları ve zorunlu karantinalar uygulanmış bu durum pek çok kişinin ruhsal açıdan etkilenmesine sebep olmuştur ^(4,5). Bu dönemde korku, öfke, özgürlüğün kısıtlanması bağlı endişeler, umutsuzluk toplumda yeni psikiyatrik tanıları arttırmış aynı zamanda daha önce psikiyatrik tanısı olan kişilerin şikayetlerinde artmalara ve bu kişilere bakım veren kişilerin yükünde artışlara sebep olmuştur ^(6,7). Yapılan çalışmalar pandemi sürecinde depresyon, anksiyete bozukluğu, panik bozukluk ve psikotik bozukluk gibi psikiyatrik hastalıkların ortaya çıkabileceğini göstermiştir ^(8,9).

COVID-19 pandemisinde enfeksiyonun bulaşı, hasta olma, hastaneye yatma, hasta yakını olma, hızlı bulaşıcılık nedeniyle hasta yakınlarının hastanede bulunmama gerekliliği, kliniklere refakatçi veya ziyaretçi kabul edilmemesi bu

¹ Dr. Öğr. Üyesi Aslı KAZĞAN KILIÇASLAN, Yozgat Bozok Üniversitesi Tıp Fakültesi, Psikiyatri AD., dr.kazgan@hotmail.com

² Dr. Öğr. Üyesi Sevler YILDIZ, Binali Yıldırım Üniversitesi Tıp Fakültesi, Psikiyatri Bölümü, dr_sevler@hotmail.com

olan psiko eğitim, kanser hastalarına bakım verenlerin yaşam kalitesindeki ve psikiyatrik semptomlarındaki azalma ile ilişkili bulunmuştur ^(56, 57).

Şu ana kadarki veriler kanser hastalarının COVID-19 pandemisinde ekonomik yükten, kısıtlamaların getirdiği olumsuzluklardan ve kanser tedavilerine erişim zorluğundan ruhsal açıdan da etkilendiklerini ve kanser hastaları için psikososyal bakımın önemini ortaya koymuştur ^(50, 53, 58).

SONUÇ

COVID-19 tüm dünyayı zor durumda bırakmış, kanser yönetiminin zorluklarını gözler önüne sermiştir. Kanser hastaları COVID-19 komplikasyonlarına karşı kanser olmayanlara göre daha savunmasızdır. Pandeminin getirdiği zorluk ve olumsuzluklar kanser hastaları tarafından daha şiddetli yaşanabilir. Kanser hastalarının hastalıkla ve sonrasında gelişen durumlarla ilgili yorumlamalarının ve davranışlarının olumlu yönde değiştirilmesi ekstra gereklilik arz edebilir, bu noktada psikososyal destek hastalara ve de yakınlarına-bakım verenlerine yardımcıdır.

Pandemide yaşanan tedavi sürecindeki hizmet aksamaları kanser hastalarının bakım ihtiyaçlarını etkileyebilir. Ayrıca kısıtlamalar, maddi zorluklar kanser hastalarının surveylerini uzatabilecek bir kavram olan psikososyal desteği etkileyebilmektedir. Pandemi sürecinde kanser hastalarını desteklemek için multidisipliner ortaklık her zamankinden daha önemlidir. Pandemi ile ilişkili diğer zorluklar göz önüne alındığında kanser hastalarında psikolojik destek ihtiyacında artış, doğru zamanda ve uygun miktarda bilgi ve rehberlik sağlanması, sağlık hizmetlerine kolay ulaşım, tele sağlık hizmetlerinin kullanımının arttırılması, finansal stres kaynaklarının azaltılması zorunlu görülmektedir ⁽⁵²⁾.

KAYNAKLAR

1. Dubey S, Biswas P, Ghosh R, et al. (2020). Psychosocial impact of COVID-19. *Diabetes & Metabolic Syndrome: Clinical Research & Reviews*. 2020;14(5):779-788.
2. T.C. Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü. COVID-19 (SARS-COV-Enfeksiyonu) Genel Bilgiler, Epidemoloji ve Tanı. https://COVID-19bilgi.saglik.gov.tr/depo/rehberler/COVID-19-rehberi/COVID19_REHBERI_GENEL_BILGILER_EPIDEMIOLOJL_VE_TANI.pdf Erişim tarihi: Ağustos 16, 2020.
3. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ). Coronavirus disease (COVID- 19) advice for public. <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/advice-for-public#> Erişim tarihi: Mayıs 10, 2020.
4. Witteveen D, Velthorst E. Economic hardship and mental health complaints during COVID-19. *Proc Natl Acad Sci*. 2020; 117(44):27277-27284.
5. Orru G, Ciacchini R, Gemignani A, et al. Psychological intervention measures during the COVID-19 pandemic. *Clinical Neuropsychiatry*. 2020;17(2):76-79.

6. Brooks SK, Webster RK, Smith LE, et al. The psychological impact of quarantine and how to reduce it: rapid review of the evidence. *The Lancet*, 2020.
7. Yıldız S, Kazğan A, Kurt O, et al. Evaluation of perceived family burden, care burden and quality of life of caregivers during the pandemic period. *ACAM*, doi: 10.4328/ 20501.
8. Necho M, Tsehay M, Birkie M, et al. Prevalence of anxiety, depression, and psychological distress among the general population during the COVID-19 pandemic: A systematic review and meta-analysis. *Int J Soc Psychiatry*. 2021;00207640211003121.
9. Bareeqa SB, Ahmed SI, Samar SS, et al. Prevalence of depression, anxiety and stress in china during COVID-19 pandemic: a systematic review with meta-analysis. *Int J Psychiatry Med*. 2021;56(4):210-227.
10. Dağlı DA, Büyükbayram A, Arabacı LB. COVID-19 tanısı alan hasta ve ailesine psikososyal yaklaşım. *İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 2020;5(2):191-195.
11. Jiang X, Deng L, Zhu Y, et al. Psychological crisis intervention during the outbreak period of new coronavirus pneumonia from experience in Shanghai. *Psychiatry Res* . 2020;286:112903.
12. Shoemaker LK, Estfan B, Induru R, et al. Symptom management: an important part of cancer care. *Cleve Clin J Med*. 2011;78(1):25-34.
13. Institute for Health Metrics and Evaluation (IHME). GBD Results Tool. Seattle, WA: IHME, University of Washington, 2016.
14. Strasser F, Sweeney C, Willey J, et al. Impact of a half-day multidisciplinary symptom control and palliative care outpatient clinic in a comprehensive cancer center on recommendations, symptom intensity, and patient satisfaction: a retrospective descriptive study. *J Pain Symptom Manage*. 2004;27(6):481-489.
15. Clark D. From margins to centre: a review of the history of palliative care in cancer. *The Lancet Oncology*. 2007; 8(5):430-438.
16. Palliative care fact sheets. World Health Organization [Internet] 2018. [Erişim Tarihi: 05 Haziran 2020]. Erişim adresi: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/palliative-care>.
17. Albert RH. End of life care: managing common symptoms. *Am Fam Physician*. 2017;95(6):356-361.
18. Kim YJ, Munsell MF, Park JC, et al. Retrospective review of symptoms and palliative care interventions in women with advanced cervical cancer. *Gynecol Oncol*. 2015;139(3):553-558.
19. Ek K, Sahlberg-Blom E, Andershed B. Struggling to retain living space: patients' stories about living with advanced chronic obstructive pulmonary disease. *J Adv Nurs*. 2011;67(7):1480-1490.
20. Temel JS, Joseph MD, Greer CA, et al. Palliative care for patients with metastatic non-small-cell lung cancer. *N Engl J Med*. 2010; 363:733-742.
21. Can G, Aydın A (2015). Akciğer kanserinde palyatif bakım. Nobel Kitapevleri, İstanbul.
22. Meghani SH. A concept a nalysis of palliative care in the United States. *J Adv Nurs*. 2004;46:152-161.
23. Center to Advance Palliative Care. What should you know about palliative care? www.getpalliativecare.org, 25 Kasım 2015.
24. Onkoloji Hemşireliğinde Kamta Dayalı Bakım (2010). İstanbul Konsensusu, ed. G. Can, Nobel Tıp Kitapevleri, İstanbul.
25. Biçer KB, Yılmaz ÖA . Kanser hastalarında travma sonrası büyüme kavramı. *Turkish Journal of Clinics and Laboratory*. 2016;7(4):106-110.
26. Ülger E, Alacacıoğlu A, Gülseren AŞ, et al. Kanserde psikososyal sorunlar ve psikososyal onkolojinin önemi. *DEÜ Tıp Fakültesi Dergisi*. 2014;28(2):85-92.
27. Angelino AF, Treisman GJ. Majör depression and demoralization in cancer patients: diagnostic and treatment considerations. *Support Care Cancer*. 2001;9(5):344- 349.
28. Teo I, Krishnan A, Lee GL. Psychosocial interventions for advanced cancer patients: a syste-

- matic review. *Psycho-oncology*. 2019;28(7):1394-1407.
29. Aksüllü N. Huzurevinde ve evde yaşayan yaşlılarda algılanan sosyal destek etkenleri ile depresyon arasındaki ilişki. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*. 2004;5:76-85.
 30. Boyle P, Levin B. Dünya Kanser Raporu. Lyon, Uluslararası Kanser Araştırmaları Kurumu, 2008.
 31. Özkan S. Psikiyatrik ve psikososyal açıdan kanser. *Konsültasyon-Liyezon Psikiyatrisi Kongre Kitabı*, Düz: Özkan S, İstanbul 1999; 140-153.
 32. Smith TB, Workman C, Andrews C, et al. Effects of psychosocial support interventions on survival in inpatient and outpatient healthcare settings: A meta-analysis of 106 randomized controlled trials. *PLoS Med*. 2021;18 (5):e1003595.
 33. Fawzy F. Psychosocial interventions for patient with cancer: what works and what doesn't? *Eur J Cancer*. 1999;35(11):1559-1564.
 34. Germino BB. Psychosocial and Educational Intervention Trial in Prostate cancer. *Semin Oncol Nurs*. 2001;17(2):129-137.
 35. Zakowski S, Sandra G, Casey Haris, et al. Social barrier to emotional expression and their relations to distress in male and female cancer patients. *Br J Health Psychol*. 2003;8:271-284.
 36. Indeck BA. Community Resources. *Cancer: Principles & Practice of Oncology*, In 7th Edition (Edited by Vincent T. Vita, Samuel Hellman, Steven A. Rosenberg), Lippincott Williams & Wilkins. 2005;2691- 2702.
 37. Montgomery C, Lydon A, Llyoyd K. Psychological distress among cancer patients and informed consent. *J Psychosom Res*. 1999; 46: 241-245.
 38. Zebrack B, Isaacson S. Psychosocial care of adolescent and young adult patients with cancer and survivors. *J ClinOncol*. 2012;30:1221-1226.
 39. Cain EN, Kohorn EI, Quinlan DM, et al. Psychosocial benefits of a cancer support group. *Cancer*. 1986;57:183-189.
 40. Treadgold CL, Kuperberg A. Been there, done that, wrote the blog: the choices and challenges of supporting adolescents and young adults with cancer. *J Clin Oncol*. 2010;28:4842-4849.
 41. Johns SA, Beck-Coon K, Stutz PV, et al. Mindfulness training supports quality of life and advance care planning in adults with metastatic cancer and their caregivers: results of a pilot study. *Am J Hosp Palliat Med*. 2020; 37:88-99.
 42. Mosher CE, Secinti E, Hirsh AT, et al. Acceptance and commitment therapy for symptom interference in advanced lung cancer and caregiver distress: a pilot randomized trial. *J Pain Symptom Manage*. 2019; 58:632-644.
 43. Bradt J, Dileo C, Magill L, et al. Music interventions for improving psychological and physical outcomes in cancer patients. *Cochrane Database Syst Rev*. 2016;8:CD006911.
 44. Russell B, Moss C, George G, et al. Associations between immune-suppressive and stimulating drugs and novel COVID-19 - a systematic review of current evidence. *Ecancer*. 2020;14:1022.
 45. Liang W, Guan W, Chen R, et al. Cancer patients in SARS-CoV-2 infection: a nationwide analysis in China. *Lancet Oncol*. 2020;21 (3):335-337.
 46. Cao Y, Li Q, Chen J, et al. Hospital emergency management plan during the COVID-19 epidemic. *Acad Emerg Med*. 2020;acem.13951.
 47. Yang F, Shi S, Zhu J, et al. Clinical characteristics and outcomes of cancer patients with COVID-19. *J Med Virol*. 2020;92(10):2067-2073.
 48. Bag B. Long-term psychosocial problems in cancer patients. *Current Approaches in Psychiatry*. 2013;5(1):109-126.
 49. Schellekens MPJ, van der Lee ML. Loneliness and belonging: exploring experiences with the COVID-19 pandemic in psycho-oncology. *Psychooncology*. 2020;29(9):1399-1401.
 50. Dalal NV. Social issues faced by cancer patients during the coronavirus (COVID-19) pandemic. *Cancer Res Stat Treat*. 2020;3(5):141.
 51. Galea S, Merchant RM, Lurie N. The mental health consequences of COVID-19 and physical distancing: The need for prevention and early intervention. *JAMA Intern Med*.

- 2020;180(6):817–818.
52. Edge R, Mazariego C, Li Z, et al. Psychosocial impact of COVID-19 on cancer patients, survivors, and carers in Australia: a real-time assessment of cancer support services. *Support Care Cancer*. 2021;1-11.
 53. Baddour K, Kudrick LD, Neopaney A, et al. Potential impact of the COVID-19 pandemic on financial toxicity in cancer survivors. *Head Neck*. 2020;42(6):1332–1338.
 54. Altice CK, Banegas MP, Tucker-Seeley RD, et al. Financial hardships experienced by cancer survivors: a systematic review. *JNCI J Natl Cancer Inst*. 2017;109(2):djw205.
 55. O'Connor JM, Kircher SM, de Souza JA. Financial toxicity in cancer care. *J Community Support Oncol*. 2016;14(3):101–106.
 56. Xiu D, Fung YL, Lau BHP, et al. Comparing dyadic cognitive behavioral therapy (CBT) with dyadic integrative body-mind-spirit intervention (I-BMS) for Chinese family caregivers of lung cancer patients: a randomized controlled trial. *Support Care Cancer*. 2020; 28:1523–1533.
 57. Santin O, Jenkins C, Nghiem HLP, et al. The development of a webbased resource to provide information and psychosocial support to informal cancer carers in hospitals in Vietnam. *Psychooncology*. 2020; 29:920–926.
 58. Bargon CA, Batenburg MCT, van Stam LE, et al. Impact of the COVID-19 pandemic on patient-reported outcomes of breast cancer patients and survivors. *JNCI Cancer Spectrum*. 2021;5(1):pkaa104.